

Foto: Sjon Heijenga

Samenvatting onderzoek in opdracht van BIJ12

Adaptief populatiebeheer goed alternatief voor huidig faunabeheer

december 2022

Adaptief populatiebeheer goed alternatief voor huidig faunabeheer

Voor hoeveel wilde hoefdieren als reeën, wilde zwijnen, damherten en edelherten is er plaats in Nederland? En als er te veel zijn en deze diersoorten voor problemen zorgen, hoe beheren we dit dan? Volgens een onderzoek in opdracht van BIJ12 past de huidige werkwijze voor faunabeheer niet meer bij deze tijd en is adaptief beheer een goed alternatief.

Faunabeheerplannen die provincies op laten stellen door faunabeheereenheden (FBE's) liggen onder vuur. Natuur- en milieuorganisaties komen steeds vaker in verzet, onder andere omdat zij de plannen onvoldoende onderbouwd vinden. Zo is in Groningen sinds 2021 geen reewildbeheer meer mogelijk omdat onvoldoende beargumenteerd is dat het voorgestelde beheer zou leiden tot minder aanrijdingen. Volgens de provincie Groningen is alleen het bepalen van een streefstand niet genoeg om reewildbeheer toe te staan. Voor BIJ12 is deze ontwikkeling aanleiding om onderzoek te laten doen naar andere benaderingen voor populatiebeheer van wilde hoefdieren. Dit onderzoek, uitgevoerd door Geert Groot Bruinderink (FaunaPartner), Rik Schoon (Natuurlijk! Fauna-advies) en Luuk Boerema (Boerema & van den Brink), werd onlangs opgeleverd. Conclusie: stap over op adaptief beheer en zorg voor nauwe samenwerking tussen alle belanghebbenden.

Maatschappelijke draagkracht

We leven in ons land samen met verschillende wilde diersoorten, waaronder reeën, wilde zwijnen, damherten en edelherten. In theorie wordt de omvang van populaties bepaald door de ecologische draagkracht. Daarmee wordt de maximale grootte van populaties bedoeld die een bepaald ecosysteem op duurzame wijze kan dragen op basis van de beschikbare hoeveelheid voedsel en ruimte. Toch is het in ons land over het algemeen de mens die de aanwezigheid van wilde hoefdieren en de omvang van de populaties bepaalt. Want deze dieren komen ook in cultuurlandschappen voor en op het moment dat we te maken krijgen met schade aan bossen en landbouwgewassen, wildaanrijdingen of ander soort overlast, is het de mens die vraagt om vermindering van het aantal dieren. Maatschappelijke belangen zorgen er dus voor dat we minder reeën, wilde zwijnen en herten accepteren dan mogelijk is als je

kijkt naar ecologische draagkracht. Dit noemen we ook wel de maatschappelijke draagkracht. In de landen om ons heen werkt dit net zo.

Ecologische onderbouwing

Provincies hebben het beperken van schadeveroorzakende diersoorten overgedragen aan FBE's. Zij stellen één keer in de vijf á zes jaar een faunabeheerplan op dat door de provincie moet worden goedgekeurd. In het faunabeheerplan staan de bestaande aantallen van diersoorten en de gewenste aantallen, de streefstand. Ook beschrijft het plan de maatregelen die genomen worden om schade of overlast door deze diersoorten te voorkomen of te bestrijden. Daarbij gaat het om preventieve maatregelen, verstoring en verjaging en als laatste middel afschot. Faunabeheerplannen worden regelmatig aangevochten omdat de ecologische onderbouwing en juridische context van het beheer te summier is. Een alternatief is dus nodig.

Focus op effect

Volgens de onderzoekers is het huidige faunabeheer te veel gericht op aantallen dieren. De focus zou juist moeten liggen op het effect van beheer. Dat de nadruk ligt op aantallen is wel te verklaren, omdat je voor het bepalen van de gewenste populatie-omvang nu eenmaal moet weten hoeveel dieren er zijn. Maar het tellen van dieren is een onmogelijke opgave. In sommige provincies probeert men wildaanrijdingen te verminderen door hoefdieren af te schieten. Maar als je niet precies weet hoeveel dieren er zijn, kun je ook niet aantonen dat afschot de stand omlaag heeft gebracht en het probleem van wildaanrijdingen minder is geworden. Het lijkt er volgens de onderzoekers zelfs op dat we in een vicieuze cirkel zitten: er komen steeds meer dieren, er vindt steeds meer afschot plaats en er zijn steeds meer aanrijdingen.

Streefstand loslaten

Bij de methode van adaptief beheer benader je faunabeheer vanuit een heel andere invalshoek. De randvoorwaarde is dat gezonde, levensvatbare populaties in stand worden gehouden. En daarvoor is actuele informatie over de ecologie van de soorten en hun onderlinge interacties nodig. De focus bij het adaptief beheer ligt niet op aantallen, maar op het probleem en de maatregel(en) die je moet inzetten om het gewenste effect te bereiken. Het is bij adaptief beheer niet zo, dat er niet meer geteld wordt. De traditionele tellingen blijven van belang voor het vaststellen van de trend en kennis omtrent de populatiestructuur (leeftijd, geslacht) en de plaats waar de dieren zich ophouden. Maar je laat het idee los dat je een streefstand kunt bepalen. De basis van adaptief beheer is tweeledig:

1. Het verzamelen van kennis van de ecologie van de soorten in kwestie.
2. Het maken van een stappenplan dat onder meer bestaat uit een analyse van de situatie, het in kaart brengen van belanghebbenden, het vaststellen van beheerdoelen, de aanpak en mogelijk alternatieven en de monitoring.

Je zorgt er zo voor dat in het faunabeheerplan voldoende ecologische en juridische kennis is ingebracht.

Gereedschapskist

Het uitgangspunt binnen adaptief faunabeheer is dat je beschikt over een 'gereedschapskist' met verschillende instrumenten. Het instrument dat je kiest moet evenredig zijn aan het probleem. Binnen faunabeheer gaat het altijd om een mix van problemen: schade aan landbouwgewassen, aanrijdingen, schade aan bosbouw en schade aan flora en fauna. Dat zijn wettelijk bepaalde belangen. Je zet dus meerdere instrumenten in om meerdere problemen te lijf te gaan. Dit kunnen preventieve maatregelen zoals het plaatsen van hekken of rasters zijn, verstoring of verjaging en als laatste middel afschot.

Succesvol

Om van adaptief beheer een succes te maken is het van belang om met de juiste belanghebbenden om tafel te zitten. Ook is het belangrijk om een plan te maken dat zowel gebiedsgericht als probleemgericht is. Stel je wil het aantal wildaanrijdingen op een bepaald traject verminderen. De primair

belanghebbenden zijn de partijen die erdoor worden getroffen of die invloed op het probleem kunnen uitoefenen. Dat zijn in dit geval de wegbeheerder (provincie) en de jager. Op het moment dat zij besluiten langs het traject een raster te plaatsen, heeft dit effect op de migratie van hoefdieren en andere diersoorten. Dan wordt ook de natuur- of terreinbeheerder belanghebbende. Bij adaptief beheer moet je dus steeds opnieuw naar het probleem en de oplossingen kijken en daar steeds opnieuw de juiste belanghebbenden in kaart brengen en erbij betrekken.

'Het probleem van beheer wordt niet op het bordje van de FBE gelegd, zo van: los het maar op.'

Blijven leren

Adaptief beheer betekent dat je een proces in gang zet en voortdurend de vinger aan de pols houdt. Dat je flexibel bent en leert van de ervaringen: wat werkt wel, wat werkt niet? Is het tempo te hoog of te laag? Je houdt ook voeling met de groep mensen voor wie je dit doet: is dit het gewenste effect of moet het worden bijgesteld? Je houdt altijd het doel voor ogen. Voor deze werkwijze geldt dat je veel intensiever met alle belanghebbenden in gesprek gaat. Je leert met elkaar van het beheer. Het probleem wordt niet op het bordje van de FBE gelegd, zo van: los het maar op. Je werkt samen aan het oplossen van een maatschappelijk probleem. Deze werkwijze van adaptief beheer gaat overigens niet alleen op voor wilde hoefdieren. Ook voor problemen met andere diersoorten, bijvoorbeeld ganzen, kan de aanpak geschikt zijn.

Voorbeelden buitenland

Adaptief beheer is vernieuwend voor Nederland maar niet nieuw. De werkwijze (bekend onder de term Adaptief Impact Management) wordt in het buitenland al op verschillende plaatsen toegepast met positieve resultaten. In New York zorgden zwarte beren lange tijd voor overlast en de aanpak van adaptief beheer bleek daarbij succesvol. Bij toepassing van adaptief beheer in Nederland moeten we er rekening mee houden dat jagen op wilde hoefdieren voor consumptie in het buitenland vaak wel is toegestaan en in Nederland niet. Adaptief beheer moet dus goed aansluiten bij de

Nederlandse wet en de daarin genoemde belangen. Wanneer je kiest voor adaptief beheer, zou je het beste al vanaf de tekentafel met betrokkenen in overleg moeten. Stel er wordt een gebied met veel wild opnieuw ingericht en daarbij wordt een nieuwe weg aangelegd. Kijk dan met elkaar: waar zitten welke dieren en waar kunnen zich welke problemen voordoen? In de provincie Flevoland zijn ze daar al mee bezig. Bij de stedenbouw wordt rekening gehouden met de inrichting van een gebied.

Hoe verder?

De werkwijze van adaptief beheer moet in Nederland nog juridisch getoetst worden. Dit kan alleen door er 'lerend' mee aan de slag te gaan in de vorm van een pilot. Zo'n proef zal wetenschappelijk begeleid moeten worden onder aansturing van een commissie en BIJ12. Naar verwachting zal zo'n pilot zo'n 4 tot 5 jaar duren. Zijn de resultaten goed, dan kan de proef, terwijl die nog loopt, worden uitgerold naar andere provincies. Een aantal FBE's heeft zich al gemeld bij BIJ12 om mee te doen. Voor het slagen van de proef moeten alle belanghebbenden intensief gaan samenwerken.

Het onderzoek 'Andere benaderingen voor populatiebeheer van wilde hoefdieren' is uitgevoerd door Geert Groot Bruinderink (FaunaPartner), Rik Schoon (Natuurlijk! Fauna-advies) en Luuk Boerema (Boerema & van den Brink). Bekijk het hele onderzoek op bij12.nl/populatiebeheer.

Foto: Marijn Heuts

